

Maciej Cesarski

SPOŁECZNE MYŚLENIE NAD MIESZKALNICTWEM I OSADNICTWEM PODSTAWĄ POSTĘPU URBANIZACJI – PRÓBA UJĘCIA GLOBALNEGO

Streszczenie. Cel artykułu skoncentrowany jest na znaczeniu koncepcji infrastruktury osadniczej w zakresie spostrzegania i realizacji społecznego sensu zrównoważonego rozwoju przestrzeni zamieszkiwania, prowadzącego do postępów współczesnej urbanizacji, a zatem rozwoju cywilizacyjnego. Teza rozważań mówi, że w koncepcji rozwoju zrównoważonego jego podstawowe płaszczyzny: społeczna, ekonomiczna i ekologiczno-przyrodnicza nie mają płaszczyzny wspólnej, wyznaczającej społeczny nadrzędny cel tego rozwoju. Płaszczyznę tę ukazuje spojrzenie na koncepcję infrastruktury osadniczej dającą także praktyczne możliwości kierowania aktywności społeczno-gospodarczej ku rozwojowi zrównoważonemu. Metodyczne podejście do tej problematyki wymaga utożsamiania rozwoju cywilizacji – owego globalnego „mieszkania” – któremu ton nadaje urbanizacja z przestrzenią zamieszkiwania.

Słowa kluczowe: mieszkalnictwo i osadnictwo, postęp urbanizacji i cywilizacji, ujęcie globalne, rozwój zrównoważony, infrastruktura osadnicza

Globalne przesłanki społecznego myślenia o mieszkalnictwie i osadnictwie – wprowadzenie

Cywilizacja utożsamiana bywa z poziomem organizacji społeczeństw, a współczesna – z najwyższym w ewolucji ludzkości stadium kultury zaawansowanej społecznie i materialnie (Skowroński 2006), a zatem kultury miejskiej. Od rewolucji przemysłowej rozwój społeczno-gospodarczy związany jest ściśle z procesem urbanizacji utożsamianej przede wszystkim z szybkim wzrostem miast i ich oddziaływaniem na treny funkcjonalne oraz dalsze obszary wiejskie. Wyższemu materialnemu poziomowi życia w miastach zaczynają towarzyszyć – wraz z rozwojem kapitalizmu – nieznane w zasadzie wcześniej trudności w ich funkcjonowaniu (Roset 1975, Smit 1997). Pojawiają się kwestie nie zrównoważonych form i płaszczyzn rozwoju obszarów miejskich. Zaawansowany stopień urbanizacji w wymiarze demograficznym, zyskującej wymiar globalny w latach 50. XX wieku (Balchin, Isaak, Chen 2000) jest jednak uznanym wyznacznikiem wysokiego poziomu rozwoju cywilizacyjnego nastawionego na wzrost ekonomiczny (Cesarski 2006).

Wzrost ekonomiczny kierowany jest przez mechanizmy rynku na krótkookresowe sekwencje koniunkturalne. Konstrukcja systemu SNA, w tym sposób obliczania PKB wyraża logikę tego wzrostu i rozwoju cywilizacyjnego zdominowanego przez patologiczną, kosztowną urbanizację oraz niepełne rejestrowanie nadmiernego wykorzystywania zasobów

środowiska naturalnego. Wynika stąd znaczenie sfery osadnictwa i przestrzeni zamieszkiwania w koncepcji trwałego zrównoważonego rozwoju. Budynki mieszkalne, obiekty i urządzenia infrastruktury komunalnej oraz społecznej, a także inne elementy infrastruktury osadniczej, klasyfikowanej według kryterium funkcjonalno-przestrzennego, są długotrwałym zasobem odtwarzalnym, będącym dziełem człowieka. Zasób ten stanowi materialną bazę zaspokajania podstawowych potrzeb społeczno-gospodarczych. Pracochłonność powstawania i długowieczność użytkowania – w tym remontowania mieszkań i innych budowlanych składników infrastruktury osadniczej – stają się w zestawieniu z koncepcją trwałego zrównoważonego rozwoju cechami pożądanymi. Wymóg przystosowania produktu budownictwa do zmienności użytkowania podbudowuje ten sposób myślenia. Niedomagania systemów ekologiczno-przyrodniczych podnoszą ponadto rangę dóbr podstawowych o walorach funkcjonalnych, trwałości, znacznym wkładzie pracy żywej i podatności na naprawy oraz regenerację. Wymogi te spełnia w dużym stopniu zasób infrastruktury osadniczej (Cesarski 2013).

Cel przedkładanego opracowania skoncentrowany jest na znaczeniu koncepcji infrastruktury osadniczej unaoczniającym społeczny sens zrównoważonego rozwoju przestrzeni zamieszkiwania, prowadzącego do postępu urbanizacji, a zatem rozwoju cywilizacyjnego. Prowadzone w wymiarze globalnym społeczne myślenie dotyczące rozwoju mieszkalnictwa i osadnictwa jako podstawy takiego postępu winno wychodzić od sposobu rozumienia znaczenia przestrzeni zamieszkiwania oraz jej relacji z przestrzenią zamieszkaną, trwałym jej zagospodarowaniem, w tym z infrastrukturą osadniczą i samym mieszkaniem. Winno też rozpoczynać się od poszukiwania sposobów rozwoju przestrzeni zamieszkiwania dających szansę na postęp urbanizacyjny i cywilizacyjny. Cele społeczne są na początku takiego myślenia, gdy chodzi o idee i koncepcje oraz na końcu – jako efekt weryfikujący praktyczne działania. Globalne, społeczne ujęcie tej problematyki musi być zarazem spojrzeniem interdyscyplinarnym, nawiązującym do koncepcji rozwoju zrównoważonego, będącej najpełniejszym współczesnym przekładalnym na praktykę wyrazem dążeń do postępów urbanizacji. Dzisiejszy stan alertu dla cywilizacji zachodniej związany jest z przyspieszeniem od końca XVIII w. rozwoju społeczno-gospodarczego opartego na wzroście ekonomicznym. Dwa główne powojenne destrukcyjne dla trwałego rozwoju zrównoważonego procesy – starzenie się społeczeństw oraz nadmierna ingerencja w środowisko przyrodnicze są bezpośrednim wyrazem i powodem tego alertu.

Schronienie – począwszy od naturalnego służącego przetrwaniu, po współczesny zasób mieszkaniowy i inny osadniczy zostawia trwałe ślady kultury materialnej. Kultura materialna jest bowiem w cywilizacji zachodniej głównie kulturą zamieszkiwania osiadłego. Decyduje to, iż szukanie sposobów rozwoju przestrzeni zamieszkiwania przemawiających za

rzeczywistym postępowaniem urbanizacji, czyli postępowaniem cywilizacyjnym, kieruje uwagę na sferę mieszkalnictwa i osadnictwa (Cesarski 2008a).

U źródeł myślenia globalnego odnośnie do relacji mieszkania i zamieszkiwania zauważa się, iż budowle i urządzenia niebędące mieszkaniami, znajdujące się w obszarze zamieszkanym, dają człowiekowi schronienie. Są określone poprzez słuźenie ludzkiemu zamieszkiwaniu (Heidegger 1977). Stwierdza się takżę, że cywilizacja jest spoczywającą na ziemi spójną kulturowo „przestrzenią długiego trwania”, do czego niezbędna jest materialna infrastruktura rozumiana w najszerszym tego słowa znaczeniu (Braundel 1999), czyli zagospodarowanie przestrzenne. Rozpatrywanie relacji pojęć: mieszkania, przestrzeni zamieszkiwania i przestrzeni zamieszkanę wymaga zatem nawiązywania do podstawowych wartości i dóbr podtrzymujących kulturę i cywilizację (Cesarski 2001a). Dobrem takim jest infrastruktura (Hirschman 1958, Rosenstein-Rodan 1959), w tym infrastruktura osadnicza podbudowująca osadnictwo, w tym urbanizację (Andrzejewski 1979a, *An urbanizing world: global report on human settlements* 1996, Cesarski 2008b).

Teżę podjętych rozważań jest przeświadczenie, że w koncepcji rozwoju zrównoważonego, jego podstawowe płaszczyzny: społeczna, ekonomiczna i ekologiczno-przyrodnicza nie mają megapłaszczyzny wspólnej wyznaczającej społeczny nadrzędny cel tego rozwoju. Megapłaszczyznę tę ukazuje spojrzenie na przestrzeń zamieszkiwania, w tym przestrzeń zamieszkanę. Rozwiązaniem ogarniającym złożoność przestrzeni zamieszkanę, osadzonym w praktyce, stwarzającym przesłanki kierowania aktywności społeczno-gospodarczej na podbudowywanie rozwoju tej przestrzeni, idące ku rozwojowi zrównoważonemu może być koncepcja infrastruktury osadniczej. Metodyczne podejście do tej problematyki wymaga utożsamiania cywilizacji – owego globalnego „mieszkania” – któremu ton nadaje urbanizacja z przestrzenią zamieszkiwania.

Przestrzeń zamieszkiwania – rola infrastruktury osadniczej w rozważaniu jej rozwoju

Pojęcie przestrzeni zamieszkiwania nabiera sensu w związku z zagospodarowaniem przestrzennym, którego przedmiotem jest przestrzeń geograficzna, czyli środowisko materialne człowieka, złożone ze środowiska naturalnego oraz istniejącego trwałego zainwestowania. W zakresie tego zainwestowania infrastruktura osadnicza wyznacza przestrzeń zamieszkanę, stanowiącą wiodącą część przestrzeni zamieszkiwania. Lokalnym (mikrolokalnym), biegunem przestrzennego oddziaływania infrastruktury osadniczej jest mieszkanie stanowiące bezpośrednio przypisaną człowiekowi obudowaną mikroprzestrzeń. Mieszkanie jest zarazem fundamentem kształtowania życia społecznego, zgodnego z koncepcją rozwoju zrównoważonego. Genezy rozwoju zrównoważonego, związanej

z mieszkaniem i zamieszkiwaniem, poszukiwać można już w koncepcji „miasta-ogrodu” z zachowaną tam równowagą między życiem w mieście i na wsi (Howard 1946, Howard 2004). Rozwój zrównoważony, jest różnie określany i definiowany w literaturze przedmiotu (Auty, Brown 1997). Dyskusja w tym zakresie wybiegająca znacznie poza problematykę ochrony środowiska – mająca nurt radykalny już w połowie lat 60. (Bookchin 1970) – sięgająca ekologii głębokiej, w tym ekofilozofii (Devall, Sessios 1985, Rottenberg 1989, Papuziński 2006), nadaje koncepcji rozwoju zrównoważonego charakter idei ustrojowo-cywilizacyjnej (Bartosik 1992).

W literaturze podnoszona jest dość często, nierzadko w wąskim spojrzeniu, ranga jednego z trzech wymiarów rozwoju zrównoważonego i związanych z nim kryteriów wyboru typu politycznego, uznawanych za racjonalne. Tymczasem, każdy z tych wymiarów pozbawiony wynaturzeń jest istotnym składnikiem rozwoju zrównoważonego. Wynaturzenie wymiaru ekonomicznego polega na jakże uwydatnionej dzisiejszym kryzysem zbytnej jego liberalizacji i rozroście sfery finansów. Wymiar stricte ekonomiczny zawiera racjonalne jądro w sferze realnej. Konieczne jest bowiem wytwarzanie dóbr za pomocą odpowiedniej technologii, gdzie kryterium stanowi produktywność czynników wytwórczych wyrażana w pieniądzu (Welfe 2002). Podobnie jest w przypadku wymiaru społecznego mającego uzasadnienie humanistyczne, osłabiane przypadkami nadużywania – np. w mieszkalnictwie – z jednej strony rozdawnictwa, a z drugiej rozwiązań pseudosocjalnych, prowadzących do substandardu mieszkaniowego (Cesarski 2009a, 2009b).

W odniesieniu do znaczenia koncepcji infrastruktury osadniczej, rozwój zrównoważony określony być może jako rozwój dążących do ciągłości trwania osiadłych, gospodarujących społeczeństw. Społeczeństw nacechowanych elementami ascetycznego bytu, przestrzegających sprawiedliwości wewnątrz- i międzypokoleniowej w korzystaniu z zasobów Ziemi. Społeczeństw doceniających stabilizującą rolę zasobów naturalnych oraz przetwarzanych w sposób efektywny ekonomicznie na podstawowe, zaspokajane w skali masowej, potrzeby społeczne. O wytwarzanie i masową konsumpcję takich dóbr i usług stosunkowo najłatwiej w sferze infrastruktury osadniczej. Przy takim rozumowaniu sens słowa „mieszkanie”, rozciągnąć można na drugi biegun przestrzennego oddziaływania infrastruktury osadniczej o charakterze potencjalnym do przewidywalnych granic zamieszkiwania, zakreślanych przestrzenią kuli ziemskiej. Takie też jest przestrzenne spektrum znaczenia koncepcji rozwoju zrównoważonego.

Użytecznym sposobem analizowania powiązań infrastruktury osadniczej z rozwojem zrównoważonym jest podejście oparte na analizie systemowej. Infrastruktura osadnicza jest systemem. Stanowi przestrzenny układ urządzeń i obiektów spełniających funkcje podstawowej obsługi w stosunku do innych układów przestrzennych, którego zakres

rzeczowy określają wymogi układu obsługiwanego (*Mały Słownik Urbanistyczny* 1959). Kryterium funkcjonalno-przestrzenne kwalifikuje określone elementy do systemu infrastruktury na podstawie spełnianych funkcji. Uwzględnia ich rozmieszczenie oraz orientacyjny przestrzenny zasięg oddziaływania. Zastosowania analizy systemowej do problematyki rozwoju zrównoważonego pokazują możliwość formułowania modeli systemu, w którym zamieszkujemy. Można zatem uzyskać ogólne wyobrażenie o skutkach decyzji w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego dla przestrzeni zamieszkiwania i jej zmian (Shaw 1994, Soroczyński 2002). Interdyscyplinarność analizy systemowej ułatwia podejmowanie decyzji w tym zakresie z uwzględnieniem celów społecznych, przy znacznej niepewności właściwej systemom o dużej złożoności (Hordijk 2007). W ramach tej analizy podejmowane są zagadnienia dotyczące systemów miejskich i ich regionalnych odniesień (Steinitz, Rogers 1970, Batty 2007), a także koncepcji ekorozwoju, gdzie spectrum przestrzenne rozpościera się od regionu do powierzchni kuli ziemskiej (Lyle 1999, Cesarski 2012).

Każda aktywność społeczno-gospodarcza wywołuje dodatnie lub ujemne skutki w trzech podstawowych aspektach rozwoju zrównoważonego: społecznym, ekonomicznym i przyrodniczo-ekologicznym, wpływających zwrotnie na zamieszkiwanie człowieka. Wyjątkowa pod tym względem rola infrastruktury osadniczej polega na możliwości równoczesnego spełniania dwóch funkcji – funkcji podbudowy oraz funkcji zasadniczego pola realizacji rozwoju zrównoważonego. Mieszkanie jest tu dobrem szczególnym po dwakroć, swoistą „podstawą podstawy” rozwoju zrównoważonego na dwubiegunowej osi „mikroprzestrzeń człowieka – makroprzestrzeń ludzkości”. Mieszkania oraz powiązane z nimi relacjami funkcjonalno-przestrzennymi i społecznymi elementarne, wyższego rzędu, unikalne urządzenia i obiekty infrastruktury osadniczej (zwłaszcza społecznej, komunalnej, a także transportowo-komunikacyjnej, energetycznej i innej) świadczą usługi dające miejsca pracy. Mieszkania i pozostałe elementy infrastruktury osadniczej znajdują się winny w odpowiedniej relacji do rozmieszczenia aparatu stricte produkcyjnego najbardziej związanego lokalizacyjnie. Wówczas to infrastruktura osadnicza, uelastyczniając rynek pracy, uwydatnia istotną rangę polityki mieszkaniowej i osadniczej w polityce społeczno-gospodarczej i polityce przestrzennej w aspekcie osiągnięcia celów ekonomicznych (Cesarski 2001b).

W zakres przestrzeni zamieszkaanej wchodzi także struktury osadnicze warunkowane rozwojem kapitału ludzkiego i społecznego. W ramach tych struktur istnieją inne – poza stwarzanymi przez infrastrukturę osadniczą – miejsca pracy i aktywności społecznej. Struktury te winny znajdować się z kolei w odpowiednich relacjach funkcjonalno-przestrzennych z infrastrukturą osadniczą. Tak określona infrastruktura i struktura osadnictwa składa się na przestrzeń zamieszkaną w ścisłym sensie. W praktyce, zasadniczy

przestrzenny wymiar rozpatrywania współzależności infrastruktury osadniczej i rozwoju zrównoważonego stanowi przestrzeń zamieszkała, wyznaczana regionalnym (mającym także wymiar międzynarodowy) i lokalnym zasięgiem procesów osadniczych. Dopiero poczynając od – jednak wymiaru regionalnego, ze względu na wielkość masy zależności, pojawia się możliwość systemowego ich ogarnięcia, a przypadku systemu przyrodniczo-ekologicznego, zdolność do odczytania warunków jego samoczynnego rozwoju oraz przestrzegania i wspomagania ich (Selman 1996).

Potencjał przestrzeni zamieszkiwania w świetle rozwoju zrównoważonego

Potencjalne wartości przestrzeni zamieszkiwania, a zarazem największe wyzwania kształtowania przestrzeni zamieszkałej nabierają czytelniejszej wymowy na tle przyjmowanych na ogół 27 zasad rozwoju zrównoważonego i ich syntezy (*Dokumenty końcowe konferencji...* 1998, Harris 2000). Niektóre zasady umożliwiają bezpośrednie wartościowanie potencjału przestrzeni zamieszkiwania. Pierwsza zasada określająca człowieka jako jego podmiot mający prawo do zdrowego i produktywnego życia w harmonii z naturą sprzyja realizacji prawa do mieszkania oraz innych praw społeczno-osadniczych człowieka (Andrzejewski 1979b, Głabicka 2001). Zasada trzecia stwierdza równe prawa do rozwoju obecnej i przyszłych generacji. Dysproporcje mieszkaniowe oraz selektywny rozwój pozostałej infrastruktury osadniczej odciskają tu jednak mało na ogół uświadamiane piętno na życiu dzisiejszych generacji. Zmniejszają także możliwości lepszego zamieszkiwania przyszłych pokoleń. Zasada piąta rozwoju zrównoważonego akcentuje potrzebę zwalczania ubóstwa i jego skutków skazujących na depryzację potrzeb mieszkaniowo-osiedleńczych. Społecznie zorientowany rozwój przestrzeni zamieszkałej zgodny jest z ósmą zasadą mówiącą o konieczności zmian trendów produkcji i konsumpcji na proekologiczne przeciwdziałanie rynkowej rywalizacji i starzeniu się społeczeństw. W kierunku tym zdąża powszechny dostęp do podstawowej infrastruktury mieszkaniowo-osadniczej szerzący wzorce zrównoważonej konsumpcji i ułatwiający prokreację (Cesarski 2004).

Maksyma oszczędnego zużycia przestrzeni i sprowadzania jej wykorzystywania na poziom ekologicznie mniej szkodliwy – wynikająca z zasad dziesiątej i jedenastej – uzasadnia perspektywę zamieszkiwania w zintegrowanej wielopiętrowej zabudowie mieszkaniowo-osiedleńczej (Ostrowski 1975). Konieczność ograniczania rozrostu miast na obszary niezurbanizowane uwydatnia problem nieznanej granicy koncentracji zabudowy zgodnej z wymogami ekologii oraz ludzkim wymiarem osiedli miejskich wiążących się z prawem skali i jakości ekorozwoju (Kozłowski 2005). Przemawia to także za dawno postulowanymi regionalnymi ujęciami zurbanizowanego, zrównoważonego przestrzennie

i funkcjonalnie osadnictwa (Goryński 2000). Efektywne ekonomicznie przetwarzanie zasobów naturalnych w celu zaspokajania podstawowych potrzeb społecznych, np. poprzez energooszczędne i zdrowe dla człowieka budownictwo mieszkaniowe (Kusionowicz 2008), zgodne jest z zasadą dwunastą, mówiącą o promowaniu systemu ekonomicznego prowadzącego do zrównoważonego gospodarczego rozwoju (Gechev 2005).

Dalsza, dwudziesta druga zasada rozwoju zrównoważonego wskazuje na konieczność utrzymania i odtwarzania wartego życia krajobrazu oraz autentycznej kultury obszarów, regionów itp. Planowanie przestrzenne, urbanistyka i architektura chroniące dziedzictwo historyczne mają w tym zakresie dużo do powiedzenia. Zaniedbania w kultywowaniu regionalnych tradycji kształtowania zabudowy osiedleńczej naruszają „prawo regionu” w ekorozwoju (Kozłowski 2005). Sygnalizowane społeczne zagadnienia równoważenia przestrzeni zamieszkałej, formułowane niekiedy kilkadziesiąt lat temu, nabierają ponownej wagi. Uwydatnia ją dwudziesta siódma zasada nakładająca obowiązek współpracy państw i społeczeństw w rozwoju zrównoważonym.

Globalne, społeczne myślenie nad mieszkalnictwem i osadnictwem a postęp urbanizacji – konkluzje

Społeczne atuty koncepcji infrastruktury osadniczej dotyczące rozwoju przestrzeni zamieszkiwania oznaczającego rzeczywisty postęp urbanizacji decydującej o rozwoju współczesnej cywilizacji świadczą o konieczności rozpatrywania tego procesu w kontekście rozwoju zrównoważonego. Brak dostatecznie wypracowanej megapłaszczyzny wyznaczającej powszechnie zrozumiałą cel nadrzędny, a zarazem główny środek realizacji rozwoju zrównoważonego kieruje uwagę na koncepcję infrastruktury osadniczej. Wyjątkowa rola infrastruktury osadniczej polega tu na możliwości równoczesnego pełnienia funkcji podbudowy i funkcji zasadniczego pola realizacji rozwoju zrównoważonego. Podejście oparte na analizie systemowej jest przy tym użytecznym sposobem analizowania powiązań infrastruktury osadniczej z rozwojem zrównoważonym.

W dobie globalizacji, zintegrowany rozwój całej infrastruktury osadniczej staje się zasadniczym czynnikiem podbudowy światowego ładu opartego na koncepcji trwałego zrównoważonego rozwoju. Ukierunkowany społecznie rozwój tej infrastruktury może być istotną – mało docenianą dotąd – platformą w przechodzeniu do większego urzeczywistnienia tego rozwoju. Dzisiejszy strukturalny kryzys społeczno-gospodarczy uświadamia przy tym potencjał infrastruktury osadniczej w tym zakresie. Wyczerpywanie się możliwości wzrostu ekonomicznego, forsowanego za pomocą rynku, zwiększa zatem szanse rozwoju infrastruktury osadniczej stymulującego trwały zrównoważony rozwój. Przedstawione rozważania potwierdzają przy tym, że aby społeczne, globalne myślenie nad

mieszkalnictwem i osadnictwem stanowiło podstawą postępu urbanizacji potrzebny jest bardziej prospołeczny paradygmat rozwoju, zastępujący dotychczasowy, istniejący od czasów rewolucji przemysłowej paradygmat wzrostu ekonomicznego.

Literatura

1. An urbanizing world: global report on human settlements, 1996, UN Centre for Human Settlement Infrastructure and Environment Programme, Oxford University Press, Oxford, s. 309 i dalsze.
2. Andrzejewski A., 1979a, *Związki infrastruktury społecznej z rozmieszczeniem mieszkalnictwa oraz infrastruktury osadniczej*, KPPIPS PAN, INP UG, Gdańsk, s. 25-38.
3. Andrzejewski A., 1979b, *Społeczne aspekty polityki mieszkaniowej*, [w:] Rajkiewicz A. (red.) *Polityka społeczna*, PWE, Warszawa, s. 284-287.
4. Auty R.M., Brown K., 1997, *An overview to approaches to sustainable development*, [in:] Auty R.M., Brown K. (eds.), *Approaches to sustainable development*, Routledge, London, s. 3-20.
5. Balchin P.N., Isaak D., Chen J., 2000, *Urban Economics. A Global Perspective*, Macmillan Press Ltd., London, Palgrave, s. 34-37.
6. Bartosik K., 1992, *Koncepcja trwałego rozwoju a poszukiwanie strategii globalnych*, *Ekonomista*, nr 2, s. 225-246.
7. Batty A., 2007, *Fifty years of urban modeling: makro-statics to micro-dynamics*, [w:] Albeverio S., Andrey D., Giordano P., Vancheri A. (eds.), *The dynamics of complex urban systems: an interdisciplinary approach*, Physica-Verlag Heidelberg, New York, s. 1-20.
8. Bookchin M., 1970, *Ecology and revolutionary thought*, Times Change Press, New York, s. 4-63.
9. Braundel F., 1999, *Historia i trwanie*, Czytelnik, Warszawa, s. 253-313.
10. Cesarski M., 2001a, *Mieszkalnictwo. Myślenie globalne a przestrzenne wymiary działań w Polsce*, [w:] Osiński J. (red.), *Globalna gospodarka – lokalne społeczeństwa. Świat na progu XXI wieku*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, s. 351-366.
11. Cesarski M., 2001b, *Kategoria majątku trwałego w badaniach sfery osadnictwa w Polsce*, [w:] Brdulak J. (red.), *Problemy rozwoju regionalnego*, t. 5, VII Kongres Ekonomistów Polskich – styczeń 2001, PTE, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa, s. 143-166.
12. Cesarski M., 2004, *Mieszkania czynszowe w społeczeństwach XIX i XX w. – Polska, Europa Zachodnia, Stany Zjednoczone*, [w:] Osiński J. (red.), *Europa w gospodarce, polityce i kulturze światowej. Między dziedzictwem i przyszłością*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, s. 419-434.
13. Cesarski M., 2006, *Mieszkalnictwo i osadnictwo w integracji europejskiej – możliwości i bariery*, [w:] Żukowska K. (red.), *Integracja europejska – nowe bariery czy trwały kryzys?*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, s. 167-181.
14. Cesarski M., 2008a, *Polityka mieszkaniowa i osadnicza a współczesne problemy cywilizacji zachodniej*, [w:] Żukowska K. (red.), *Nauki ekonomiczno-społeczne a rozwój*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, s. 559-569.
15. Cesarski M., 2008b, *Rozwój infrastruktury osadniczej w Polsce w latach 1990–2005 – miary nakładów*, *Studia i Prace Kolegium Ekonomiczno-Społecznego*, z. 15, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, s. 495-517.
16. Cesarski M., 2009a, *Mieszkalnictwo społeczne w państwach i perspektywie UE. Retrospekcja i wyzwania*, *Problemy Rozwoju Miast*, nr 1–2, s. 39-49.
17. Cesarski M., 2009b, *Społeczne mieszkalnictwo w krajach Europy Zachodniej*, *Człowiek i Środowisko*, nr 1–4, s. 67-82.

18. Cesarski M., 2012, *Od funkcjonalnego mieszkania ku zrównoważonej przestrzeni zamieszkiwania – rola infrastruktury osadniczej*, *Studia i Prace KES*, nr 2 (10), s. 125-149.
19. Cesarski M., 2013, *Kryzys istoty kapitalizmu*, *Przyszłość: Świat – Europa – Polska*, nr 2 (28), *Biuletyn Komitetu Prognoz „Polska 2000 Plus” przy prezydium PAN*, *Warszawska Drukarnia Naukowa*, Warszawa, s. 22-33.
20. Devall B., Sessions G., 1985, *Deep ecology: living as if nature mattered*, Published by Gibbs Smith, Utah, s. 2-7.
21. Dokumenty końcowe konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój”, 1998, IOŚ, Warszawa, s. 3 i dalsze.
22. Gechev R., 2005, *Sustainable development: economic aspects*, University of Indianapolis Press, Indianapolis, s. 2-4.
23. Głąbicka K., 2001, *Polityka społeczna w Unii Europejskiej. Aspekty aksjologiczne i empiryczne*, Elipsa, Warszawa, s. 148-190.
24. Goryński J., 1974, *Wymiar człowieka w planowaniu miast przyszłości*, [w:] *Miasto przyszłości*, *Polska 2000*, Ossolineum, PAN, Wrocław, z. 1, s. 92-106.
25. Harris J.M., 2000, *Basic Principles of Sustainable Development*, *Global Development and Environment Institute*, Working Paper 00-04, Tufts University, Medford, s. 1-24.
26. Heidegger M., 1977, *Budować, mieszkać, myśleć*, [w:] Heidegger M., *Budować, mieszkać, myśleć. Eseje wybrane*, Czytelnik, Warszawa, s. 316-336 oraz 326-328.
27. Hirschman A.O., 1958, *The Strategy of Economic Development*, Yale University Press, New Haven, s. 100 i dalsze.
28. Hordijk L., 2007, *The art and craft of system analysis*, IIASA, Luksemburg, s. 11-16.
29. Howard E., 1946, *Garden cities of to-morrow*, London, Faber and Faber, s. 50-57, 138-147, [w:] Wheeler S.M., Beatley T. (eds.), 2004, *The sustainable urban development reader*, Routledge, London, s. 5-14.
30. Howard E., 2004, *The three magnets*, [w:] Wheeler S.M., Beatley T. (eds.), *The sustainable urban development reader*, Routledge, London, s. 11-14.
31. Kozłowski S., 2005, *Przyszłość ekorozwoju*, Wydawnictwo KUL, Lublin, s. 66-70.
32. Kusionowicz T., 2008, *Problemy projektowania budynków mieszkalnych a zdrowie człowieka*; Lyle J.T., 1999, *Design for human ecosystems: landscape, land use, and natural resources*, Island Press, Washington, s. 23-124.
33. *Mały Słownik Urbanistyczny*, 1959, IUiA, Warszawa, s. 62.
34. Ostrowski W., 1975, *Urbanistyka współczesna*, Arkady, Warszawa, s. 35-48.
35. Papużński A., 2006, *Filozoficzne aspekty zrównoważonego rozwoju – wprowadzenie*, *Problemy Ekorozwoju*, nr 2, s. 25-32.
36. Rosenstein-Rodan D.N., 1959, *Uwagi o teorii wielkiego pchnięcia*, *Ekonomista*, nr 2, s. 359-369.
37. Roset E., 1975, *Demografia Polski*, t. 1 *Stan, rozmieszczenie i struktura ludności*, PWN, Warszawa, s. 199-200.
38. Rottenberg D., 1989, *Introduction: ecosophy T – from institution to system*, [w:] Naess A., Rothenberg D., *Ecology, community and lifestyle*, Cambridge University Press, London, s. 2-22.
39. Selman P.H., 1996, *Local sustainability: managing and planning ecologically sound places*, Sage Publications Ltd., London, s. 35-56.
40. Shaw R.W., 1994, *Sustainable development: applications of systems analysis*, *Science of The Total Environment*, vol. 149, is. 3, s. 193-214.
41. Skowroński A., 2006, *Zrównoważony rozwój perspektywą dalszego postępu cywilizacyjnego*, *Problemy Ekorozwoju*, nr 2, s. 47-57.
42. Smit P.S.M., 1997, *Home-Work Distances and the Urbanized Society: A Macro-Micro Level Question*, [w:] Ostendorf W., Korcelli P., Sindair R., *Urban Development and Urban Life in International Perspective*, *Geographia Polonica*, nr 69, s. 119-133.

43. Soroczyński T., 2002, *Integrated systems analyses and sustainable development*, [w:] 1st International Environmental Modelling and Software Society Conference, vol. 3, Lugano, s. 133-138.
44. Steinitz C., Rogers P., 1970, *A systems analysis model of urbanization and change. An experiment in interdisciplinary education*, Cambridge, MIT Press, Massachusetts, 3-78.
45. Welfe W., 2002, *Łączna produktywność czynników produkcji a postęp techniczny*, *Studia Ekonomiczne*, nr 1–2, s. 94-115.

SOCIETAL VIEWS ON HOUSING AND SETTLEMENT ISSUES AS THE BASIS FOR THE PROGRESS OF URBANISATION – AN ATTEMPT AT A GLOBAL VIEW

Abstract. The aim of the paper is to analyse the meaning of settlement infrastructure in the context of the perception and realisation of sustainable development of contemporary living spaces, as defined by society, which then leads to progress in modern urbanisation and general societal development. The hypothesis of sustainable development states that its key planes of development (social, economic, environmental) are not intersected by a plane of common and socially overarching priorities. This common plane can be observed by looking at the concept of settlement infrastructure, which allows for a practical prompting of social and economic activity designed to drive sustainable development. The practical means of accomplishing this goal is to equate societal development with living space or the global apartment of civilisation.

Keywords: housing and settlement, progress of urbanisation and civilisation, global perspective, sustainable development, settlement infrastructure

Dr hab. Maciej Cesarski
Szkoła Główna Handlowa, Instytut Gospodarstwa Społecznego, Zakład Polityki Społecznej